

Studijní opora

Název předmětu: Ekonomie I
(část makroekonomie)

15. Kapitola

Zahraničně-obchodní a měnová politika

Zpracoval(a): Ing. Vendula Hynková, Ph.D.

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Název projektu: Inovace magisterského studijního programu Fakulty ekonomiky a managementu

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

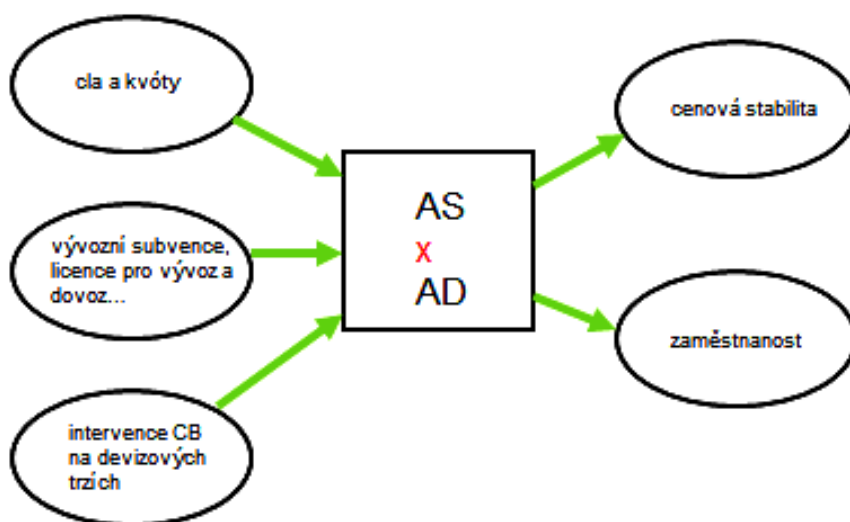
15. Zahraničně-obchodní a měnová politika

V rámci této kapitoly bude vymezena zahraničně-obchodní politika, budou definovány její cíle a nástroje sloužící k ovlivňování základních makroekonomických proměnných a charakterizována měnová politika, která se používá k ovlivňování měnového kurzu a následně zahraničního obchodu. Zahraničně-obchodní a měnová politika je součástí makroekonomické hospodářské politiky. Základem této politiky je regulace zahraničního obchodu, mezinárodního pohybu kapitálu a regulace měnových kurzů. Jak uvidíme blíže v textu, tyto regulace se odehrávají na národní, ale i mezinárodní úrovni.

15.1 Cíle a nástroje zahraničně-obchodní a měnové politiky

Za bezprostřední cíl politiky orientované do obchodní a měnové oblasti je považována vyrovnaná platební bilance, jejíž struktura je podrobně popsána v předešlé kapitole. Zahraničně-obchodní a měnová politika se soustředí na usměrňování exportu a importu a mezinárodního pohybu kapitálu tak, aby platební bilance byla z dlouhodobého hlediska vyrovnaná (její běžný a finanční účet). Sledování bezprostředního cíle by mělo být v souladu s ostatními cíli hospodářské politiky. Obrázek 15.1 zachycuje převodový mechanismus působení jednotlivých nástrojů zahraničně-obchodní a měnové politiky na agregátní nabídku a poptávku a následně na základní makroekonomické veličiny. Konečnými cíli této politiky jsou cenová stabilita a zaměstnanost.

Obr. č. 15.1 Převodový mechanismus působení nástrojů zahraničně-obchodní politiky na základní makroekonomické proměnné

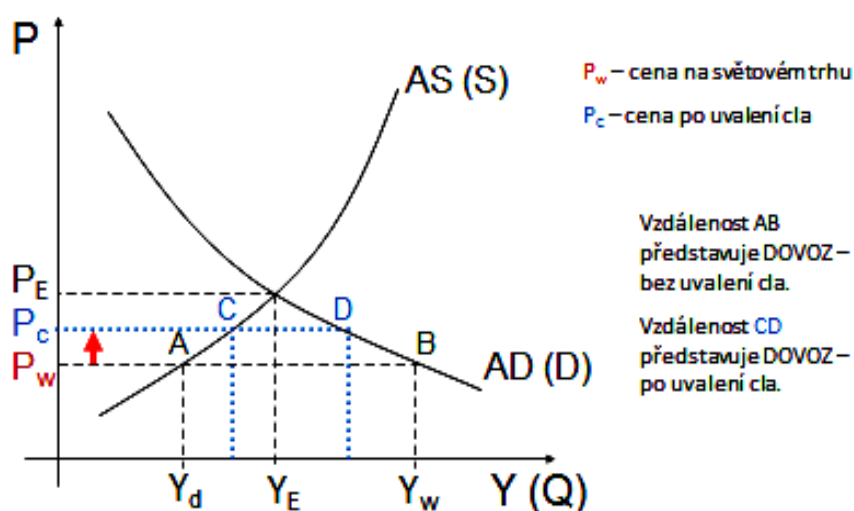
Existují dva protisměrné přístupy odrážející charakter zahraničně-obchodní a měnové politiky – volný obchod a protekcionismus (ochranářství). *Liberalismus v zahraničním obchodě* (volný obchod) je jedním z principů klasického liberalismu, jehož základním východiskem je svoboda jednotlivce. Klasický liberalismus vyzdvihoval dělbu práce, na národní i mezinárodní úrovni. V mezinárodním měřítku se jedná o uplatňování principu komparativních výhod. Liberalizační tendence znamenají postupné *odbourávání všech překážek v zahraničním obchodě*.

Protekcionismus (ochranářství) znamená ochranu domácích producentů před zahraničními konkurenty a jejich produkcí. Nástroje protekcionismu a zároveň zahraničně-obchodní politiky můžeme podle charakteru rozdělit na:

- ***nepřímé (tržní) nástroje***, kam patří *opatření monetární a fiskální politiky*, ovlivňující salda účtů platební bilance a působící na agregátní makroekonomické proměnné; může se jednat např. o změnu úrokových sazeb nebo daňové soustavy;
- ***přímé (administrativní, netržní) nástroje***, jako jsou *dovozní kvóty, cla, vývozní subvence, neviditelné překážky dovozu, licence pro vývoz a dovoz nebo embargo*.

Clo má charakter daně. Vybírá ho stát a uvaluje na dováženou nebo vyváženou produkci. Zavedení nebo zvýšení celních sazeb omezuje celkový objem dovozu. Efekt zachycuje obrázek 15.2. Změny můžeme demonstrovat na dílčím nebo agregátním trhu. Zkratka D (AD) značí (agregátní) poptávku po zboží na domácím trhu a S (AS) vyjadřuje (agregátní) nabídku zboží na tomto trhu. Pokud bychom abstrahovali od zahraničních obchodních vazeb, rovnováha na trhu by se utvořila v průsečíku S (AS) a D (AD). Průsečík určuje rovnovážnou cenu produkce (cenovou hladinu) P_E . Pokud se cena na světovém trhu pohybuje na úrovni p_w a je nižší než P_E , pak bude v ekonomice poptáváno množství produkce Y_w , ale domácí výrobci vyprodukují pouze Y_d . Rozdíl ($Y_w - Y_d$), neboli vzdálenost AB představuje dovoz. Jestliže stát zavede clo, zvýší se cena (cenová hladina) na P_c a dovoz bude omezen na vzdálenost CD. Je zřejmé, že cla zvyšují cenu produkce, vytváří výhodnější podmínky pro domácí producenty a udržují pracovní místa (zaměstnanost) v domácí ekonomice. Při zavedení cla, jehož výsledkem by byla cena na úrovni P_E , by se jednalo o tzv. *prohibitivní clo*, které by znemožňovalo dovoz do ekonomiky.

Obr. č. 15.2 Vliv uvalení cla na množství dovážené produkce

Dovozní kvóty stanovují maximální množství nebo hodnotu daného druhu zboží, které je možno do země dovést v rámci stanoveného období. Kvóta může být i nulová, což prakticky znamená zákaz dovozu.

Vývozní subvence jsou nástrojem podporujícím vývoz ze země. Mohou mít podobu odečtu daní, které by vývozci platili při prodeji na domácím trhu, mohou se vyskytovat v podobě pevné částky za jednotku objemu vyvážené produkce nebo ve formě procentního podílu z hodnoty vyváženého zboží.

Neviditelné překážky dovozu zahrnují různé normy, předpisy a povinnosti (technické, zdravotní, ekologické), které musí splňovat dovážená produkce.

Licence opravňující k dovozu nebo vývozu jsou nástrojem sloužícím k regulaci pohybu zboží i získání dodatečných příjmů státu.

Embargo znamená zákaz obchodu s daným státem nebo komoditou. Může se jednat o zákaz vývozu určité strategické suroviny nebo produktů zbrojního průmyslu do nějakého státu. O uvalení embarga se rozhoduje na národní i nadnárodní úrovni.

Proč se státy uchylují k protekcionismu?

Zpravidla to bývají méně vyspělé ekonomiky, které by trpěly přílivem konkurenceschopnějších výrobků, a proto se uchylují k ochranářství. Častým argumentem je ochrana domácích výrobců, rozšíření domácí výroby, zvýšení domácí poptávky a udržení vysoké zaměstnanosti. Další cíle spočívají v obavě z příliš úzké specializace výroby a závislosti na vnějším prostředí. Země má např. zájem si udržet odvětví, která by jinak vlivem zahraniční konkurence zanikla. Dalším důvodem může být vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj „nedospělého“ odvětví, což je označováno jako tzv. *výchovný protekcionismus* (součást učení Německé historické

školy). Může se také jednat o dočasnou ochranu ekonomiky, která prochází strukturálními změnami. Kromě těchto ekonomických cílů existují i neekonomické jako jsou vojensko-politické cíle, udržení odvětví s národní tradicí, ekologické cíle aj.

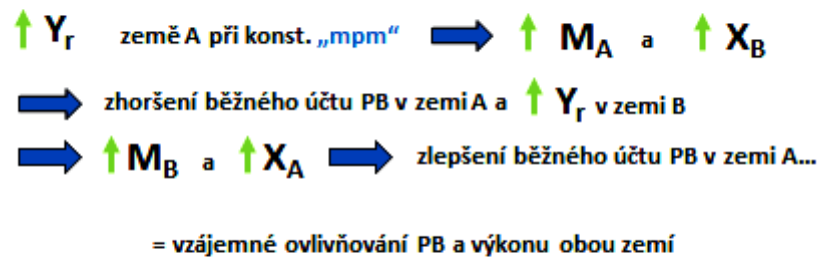
Jaké jsou důsledky protekcionismu?

Chránění výrobci obvykle vyrábí s vyššími náklady, které se odrazí ve vyšší ceně domácí produkce oproti ceně světové. Spotřebitelé v takové ekonomice ztrácejí část spotřebitelského přebytku, neboť jinak by si podobné zboží koupili za nižší cenu. Protekcionismus vede k nižšímu světovému HDP, když nedochází k uplatňování principu komparativních výhod. Protekcionistická opatření vedou z hlediska dlouhodobého ke snižování konkurenceschopnosti výrobků, poklesu exportu a naopak k růstu míry nezaměstnanosti. Ovšem, v určitých případech se hovoří o „oprávněném“ protekcionismu. Cla mohou mít odvetný charakter, kdy se jedná o reakci na předchozí zavedení cel v zahraničí a pokles zahraniční poptávky. Tzv. *antidumpingová cla* reagují na dumping, kdy zahraniční výrobci krátkodobě prodávají svou produkci za nižší ceny, aniž by je k tomu vedlo snížení nákladů, za účelem zlikvidovat konkurenci v ekonomice, kam dováží své zboží.

Pozitivním rysem ***rušení protekcionistických opatření*** je zvyšování výkonnosti ekonomiky i světového hospodářství jako celku. Ovšem, kromě přínosů z obchodu a zvýšení spotřebních možností, se zvyšuje i riziko plynoucí ze závislosti ekonomik na vnějším prostředí. Platí, čím je ekonomika otevřenější a závislejší na vnějším prostředí, tím je riziko vyšší.

Účinky rozvoje mezinárodního obchodu díky odbourání překážek v mezinárodním obchodě závisí na tom, kde se národní ekonomiky nachází. Uvažujme zemi A a zemi B, které nevyužívají svých výrobních kapacit. Předpokládejme, že jejich platební bilance je vyrovnaná a obě země mají *daný mezní sklon k dovozu (mpm)*. Pokud v zemi A roste reálný produkt, pak při konstantním *mpm* roste také objem dovážené produkce (roste indukovaný dovoz *mpm.Y*). Růst importu v zemi A povede zároveň k růstu exportu v zemi B. Saldo platební bilance země A se stane pasivním, ale saldo platební bilance země B se stane aktivním. V zemi B dojde k růstu agregátní poptávky (export je její součástí) a následně reálného produktu. Růst reálného produktu v zemi B zvýší objem dovážené produkce do země B a zároveň export v zemi A. Tímto způsobem se obě ekonomiky navzájem ovlivňují. Tento mechanismus se označuje jako ***teorém (efekt) lokomotivy***. Jeho působení vychází z předpokladu, že v zemích existují nevyužité výrobní kapacity a výkon se nachází pod úrovní potenciálního produktu. Pokud ekonomiky budou operovat na úrovni potenciálního produktu (při plné zaměstnanosti), pak teorém lokomotivy přechází do ***efektu importované inflace***, kdy se růst exportu, následně agregátní poptávky, promítne do vyšší cenové hladiny.

Teorém lokomotivy a efekt importované inflace

Záleží na tom, kde se nachází produkt. Pokud ekonomiky dosáhnou úrovně potenciálního produktu (Y^*), teorém lokomotivy přechází v efekt importované inflace.

Podobně jako u přírůstku investic nebo vládních výdajů, můžeme také v případě exportu sledovat multiplikační účinky v ekonomice. V rámci neokeynesiánství byl v kapitole „Celkové výdaje a produkt“ vyjádřen *multiplikátor zahraničního obchodu*, který udává, jak se změní produkt, pokud se zvýší export o jednotku.

15.2 Měnová politika – ovlivňování měnových kurzů

Pod pojmem měnová politika budeme mít na mysli regulaci měnových kurzů centrální bankou (nikoli ovlivňování peněžní zásoby a úrokových sazeb v domácí ekonomice centrální bankou). Hovoří se o intervencích centrální banky na mezinárodních devizových trzích, kdy se jedná o nákupy nebo prodeje zahraničních měn za měnu domácí. Způsob provádění těchto intervencí závisí na režimu měnových kurzů a postoji centrální banky k vývoji měnového kurzu. Kromě zásahů centrální banky může být měnový kurz ovlivňován i jinými faktory, jako jsou stanovení základních úrokových sazeb centrální bankou nebo změna daňového zatížení výnosů z mezinárodních finančních aktiv.

Pokud jsou kurzy fixní (popř. zavěšené na centrální úroveň), jejich změna se provádí *revalvací* (zhodnocením) či *devalvací* (znehodnocením). Uskutečňuje se zpravidla jako reakce na stav měnových rezerv, vývoj mezinárodního obchodu, pohybu zahraničního kapitálu a dalších ekonomických proměnných. *Devalvace* vede ke zlevnění exportovaných statků (zvýší se jejich konkurenceschopnost) a po přizpůsobení exportérů k růstu exportu. Zároveň vede ke zdražení dováženého zboží a ke snížení jeho objemu. Celkový efekt ovšem závisí i na dalších veličinách, jako jsou cenová elasticita poptávky zahraničních subjektů po zboží domácí ekonomiky, cenová elasticita poptávky domácích subjektů po zboží ze zahraničí a existence substitutů v jednotlivých odvětvích. Po *devalvací* se očekává *zvýšení veličiny čistý export (NX), následně agregátní poptávky (AD) a produktu (Y)*.

V systému volně pohyblivých měnových kurzů (floatingu a řízeného floatingu) může centrální banka ovlivňovat kurz prostřednictvím nákupů a prodejů zahraniční měny. Měnový kurz se utváří pod vlivem změn na straně nabídky měny a poptávky po dané měně. Jeho změna se označuje jako *apreciace* (zhodnocení) nebo *depreciace* (znehodnocení). Pokud bude např. centrální banka ČR nakupovat eura a prodávat české koruny, bude vytvářen tlak na depreciaci (znehodnocení) české koruny a apreciaci (zhodnocení) eura. Po **depreciaci** české koruny dojde ke zvýšení konkurenceschopnosti českých výrobků v zahraničí (budou levnější) a po přizpůsobení českých exportérů novým podmínkám se zvýší *veličina čistý export*. Prodej eur a apreciace české koruny bude působit opačným způsobem (na pokles veličiny čistý export).

Regulace měnových kurzů se nemusí uskutečňovat pouze v rámci národní ekonomiky, ale může se realizovat koordinovaně na mezinárodní úrovni, kdy je stát začleněn do mezinárodního měnového systému.

15.3 Mezinárodní koordinace ekonomických aktivit

V realitě dochází k mezinárodní koordinaci ekonomických aktivit jednotlivých národních vlád, centrálních bank a dalších institucí. Tato koordinace ve světovém hospodářství je stejně důležitá jako koordinace jednotlivých politik na národní úrovni.

Mezinárodní koordinace může spočívat ve vzájemném odstraňování překážek a zjednodušení administrativy v zahraničním obchodě, ve volném pohybu výrobních faktorů práce a kapitálu, ale i ve vytvoření společného měnového systému, případně společné měny. Jak uvidíme, existuje více stupňů této koordinace.

Příkladem mezinárodní koordinace obchodní politiky je *Světová obchodní organizace (WTO – World Trade Organization)*, která zakládá pravidla mezinárodního obchodu a řeší mezinárodní obchodní spory mezi členskými státy. Vznikla v roce 1995 jako nástupce *Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade)*, která obsahovala pravidla a postupy vytvářejí rámec pro mezinárodní obchod a obchodní politiku.

Organizaci s hlavními cíli usnadňovat mezinárodní měnovou spolupráci, podporovat stabilitu měnových kurzů a podporovat státy půjčkami v době jejich potíží představuje *Mezinárodní měnový fond (IMF – International Monetary Fund)*, založen v roce 1944.

Významnou institucí je *Světová banka (World Bank, WB)*, založena také v roce 1944, a jejích 5 organizací. Jednou z nich je *Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD – International Bank for Reconstruction and Development)*, která se zaměřuje na poskytování úvěrů vládám i soukromým subjektům (hlavně pomoc rozvojovým zemím). V dobách finančních krizí roste úloha IMF a Světové banky.

Koordinace národních ekonomických aktivit (zásahů) může nabývat různých stupňů. Pokud se ekonomiky rozdílných zemí navzájem propojují a odstraňují bariéry vzájemného obchodu, hovoří se o *mezinárodní ekonomické integraci*. Ta je jedním z projevů globalizace (zesvětovení výroby a trhů). Cílem ekonomické integrace je podpora zahraničního obchodu a zlepšování životní úrovně obyvatel (na základě principu komparativních výhod).

Existují dva základní přístupy a realizace mezinárodní ekonomické integrace:

- **funkcionalistický přístup**, který je liberální a připisuje důležitou úlohu národním trhům (obecně trhu), kde si konkurují výrobci, spotřebitelé a hospodářské politiky států. Podmínkou je odstranění překážek volného pohybu statků a služeb a výrobních faktorů práce a kapitálu;
- **institucionální přístup**, který je založený na intervencích národních a nadnárodních autorit (stanovení norem a pravidel); tento přístup se nespolehá na regulační účinky trhu.

Stupně ekonomické integrace

Podle stupně propojení národních ekonomik a míry suverenity národních regulačních institucí se rozlišuje celkem 5 forem mezinárodní koordinace ekonomických aktivit.

1. **Pásmo volného obchodu**, které je charakterizováno odstraněním překážek v mezinárodním obchodě – zrušením cel, dovozních kvót a ostatních bariér. Znakem tohoto prvního stupně je, že si země uchovávají vlastní celní politiku. Za příklady můžeme uvést mezinárodní organizace ASEAN, NAFTA, EFTA.

2. **Celní unie** se vyznačuje odstraněním celních překážek v mezinárodním obchodě a jednotnou obchodní politikou (jednotným celním sazebníkem) vůči nečlenským zemím. Za příklady můžeme uvést např. celní unii *Benelux* v jisté době nebo *Jihoafriickou celní unii* (JACU). Celní unie i pásma volného obchodu představují *mezistátní integraci*, při které je ještě zachována suverenity členských států. Rozhodnutí na mezinárodní úrovni vychází z jednomyslného souhlasu všech jejích členů.

3. **Společný trh** je vysokým stupněm ekonomické integrace. Je charakterizován rozšířením volného pohybu i pro výrobní faktory práci a kapitál. Jeho znakem je postupné převádění národních pravomocí směrem k nadnárodním subjektům. V rámci EU se hovoří o *jednotném vnitřním trhu* (vyšší formě společného trhu), který je založen na čtyřech ekonomických svobodách: volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Součástí je zrušení celních a pasových kontrol na vnitřních hranicích členských států EU, čímž byl vytvořen tzv. *Schengenský prostor*.

4. **Hospodářská unie** se vyznačuje sjednocováním hospodářské politiky, společným rozpočtem a přerozdělováním zdrojů mezi členské státy za účelem snižování rozdílů v ekonomické úrovni států. Hospodářská politika se koordinuje prostřednictvím společných, případně koordinovaných politik a spolupráce v daných oblastech, jak je tomu v Evropské unii. Pravomoci se přesouvají na nadnárodní subjekty a rozhoduje se zpravidla na základě většinového principu. Vytváří se podmínky pro hospodářskou a měnovou unii, jejíž podmínkou je zhruba stejná ekonomická úroveň a harmonizovaná hospodářská politika členských zemí.

5. **Úplná ekonomická integrace** je nejvyšším stupněm. Kromě jednotné hospodářské politiky se vyznačuje měnovou unií – jednotnou měnou a společnou monetární politikou. Příkladem je úplná ekonomická integrace EU, společná měna euro a monetární politika ECB – *Evropské centrální banky*. Úplně nejvyšším stupněm je *úplná ekonomická a politická integrace* (např. sjednocení Německa v roce 1990).

15.4 Historie integračních procesů EU

V roce 1948 byla vytvořena *celní unie* Benelux, což je označení pro společenství Belgie, Nizozemí a Lucemburska. Později byla přeměněna na hospodářskou unii.

V roce 1952 vzniklo *Evropské sdružení uhlí a oceli (ESUO)*, označované také jako *Montánní unie*. ESUO bylo založeno na základě Pařížské dohody z roku 1951, vedle Beneluxu se zapojily i Francie, Itálie a SRN. Považuje se za základ Evropské unie. Poprvé bylo navrženo francouzským ministrem zahraničí R. Schumanem v roce 1950 jako způsob zabránění další válce s Německem. Později se ESUO včlenilo do Evropského společenství (ES).

V roce 1957 byly podepsány římské smlouvy, na jejichž základě vznikly *Evropské hospodářské společenství (EHS)*, a *Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom)*. Zakládajícími zeměmi byly opět Francie, SRN, Itálie, Belgie, Nizozemí a Lucembursko.

Na základě Slučovací smlouvy z roku 1965 a s platností 1967 se zmíněné tři společenství (ESUO, EHS a Euratom) spojily a vystupovaly pod názvem *Evropská společenství (ES)*. Evropská společenství tvořily později I. pilíř Evropské unie, která vznikla na základě Maastrichtské smlouvy z roku 1992. Po ratifikaci Lisabonské smlouvy v roce 2007 ES zanikla a právním nástupcem se stala Evropská unie. Společenství Euratom je částečně nezávislé a funguje nadále.

Jako alternativa ES vzniklo v roce 1960 *Evropské sdružení volného obchodu (ESVO, EFTA – European Free Trade Association)*. Vedoucí zemí tohoto sdružení byla Velká Británie a dalšími členy Dánsko, Norsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko. Některé státy pak přecházely do ES. Současnými členy ESVO jsou

Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko, z nichž Island, Lichtenštejnsko Norsko jsou účastníky EHS.

V roce 1973 došlo k prvnímu rozšíření tehdejších ES. Připojily se Dánsko, Irsko a Velká Británie. V roce 1981 se připojilo Řecko a r. 1986 Portugalsko a Španělsko. Roku 1995 se členy staly Finsko, Rakousko a Švédsko.

Maastrichtská smlouva z roku 1992 přejmenovala EHS na *Evropské společenství* a dala základ *Evropské unii* (EU), která měla pomocí tří pilířů zahrnout existující integrační aktivity. EU začala také nově spolupracovat v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a justičních záležitostí. V roce 1999 byla nejprve bezhotovostně a poté v roce 2002 hotovostně zavedena společná měna *euro* (předtím zúčtovací jednotka ECU) a integrační procesy byly završeny plánovanou měnovou unií.

Dne 1. 5. 2004 se EU rozšířila směrem na východ. Vstoupilo dalších 10 států – Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. Počet členských zemí v EU vzrostl na 25.

Další východní rozšíření je spojeno s datem 1. 1. 2007, kdy do EU vstoupily Bulharsko a Rumunsko. Tím se počet zemí v EU zvýšil na 27. K 1. 1. 2013 vstoupilo do EU Chorvatsko. V roce 2014 má EU 28 členů a přibližně 500 miliónů obyvatel.

Osmnáct zemí EU (Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Estonsko, Lotyšsko a Slovensko) jsou členy *eurozóny* (stav k roku 2014), což znamená, že na jejich území platí jako jediná zákonná měna euro.

Nutnou podmínkou pro přijetí eura je splnění ***Maastrichtských (konvergenčních) kritérií***:

- průměrná míra ***inflace*** země v období jednoho roku před prověřením o vstupu do závěrečného stadia nesmí převýšit o *více jak 1,5 %* průměrnou míru inflace tří zemí s nejnižší mírou inflace;
- dlouhodobá nominální ***úroková míra*** nesmí v roce před prověřením země o možnosti vstupu do závěrečného stadia převýšit o *více jak 2 %* průměrnou úrokovou míru tří zemí s nejnižší mírou inflace;
- ***deficit veřejných financí*** nesmí převýšit *3 % HDP* a ***státní dluh*** nesmí převýšit *60 % HDP* v době, kdy bude EU prověřovat vstup do *Evropské měnové unie* (EMU) kritérium státního dluhu menšího než *60 %* se považuje za splněné, pokud se podíl dluhu na HDP dlouhodobě snižuje;
- ***měnový kurz*** členské země nesmí překročit rozpětí dané *Evropským měnovým systémem* (EMS) a alespoň dva roky před prověřením možnosti

vstupu do závěrečného stadia nesmí členská země devalvovat svou měnu oproti měnám ostatních členských zemí EU.

Zdroje literatury:

FRANK, R. H., BERNANKE, B. S. *Principles of Macro-economics*. 3rd Edition. NY: McGraw-Hill/Irwin, 2007. 561 p. ISBN 978-0-07-325594-1.

FUCHS, K., TULEJA, P. *Základy ekonomie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Ekopress, 2005. 347 s. ISBN 80-86119-74-2.

HYNKOVÁ, V., NOVÝ, J. *Makroekonomie I – pro bakalářské studium, III. díl*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2010. 75 s. ISBN 978-80-7231-734-9.

LIPSEY, R. G., CHRYSTAL, K. A. *Economics*. Tenth edition. Oxford, NY: Oxford University Press Inc., 2004. 699 p. ISBN 978-0-19-925-784-1.

MANKIW, G. N. *Principles of Economics*. 2nd edition. South-Western Educational Publishing, 2000. 888 p. 978-0030259517.

McCONNELL, C. R., BRUE, S. L. *Macroeconomics: Principles, Problems, and Policies*. 7th ed. McGraw-Hill, Irwin, 2007. 380 p. ISBN 978-0-07-110144-6.

SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Economics*. 15th ed. McGraw-Hill, 1995. 1013 p. ISBN 0-07-054981-9.

SCHILLER, B. R. *Makroekonomie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. 412 s. ISBN 80-251-0169-X.